

(२) भारताचा भूगोल (महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या अभ्यासासह)

- ६) पर्जन्यमान - महापूर, दुष्काळ, सिंचन व्यवस्था
- ७) नद्या - धरणे आणि प्रकल्प
- ८) भौतिक भूगोल - पर्वत, पठार, वाळवंट, किनारपट्टी, बेटे
- ९) वने आणि वनस्पती, परिस्थितिकी, पर्यावरण

६) पर्जन्यमान - महापूर, दुष्काळ, सिंचन व्यवस्था

- १) नॅशनल रेनफेड एरिया ऑथॉरिटीनुसार, भारतात एकदाच दुष्काळ पडण्याची वारंवारिता .....
- १) १-५ वर्षे   २) १-१० वर्षे   ३) २-५ वर्षे   ४) १० वर्षे
- 1) As per the National Rainfed Area Authority, the frequency of occurrence of drought once in India is .....
- 1) 1-5Years   2) 1-10 Years   3) 2-5 Years   4) > 10years

- २) महाराष्ट्रातील वार्षिक पर्जन्य व प्रादेशिक विभाग यांच्यामध्ये योग्य जोड्या लावा.

यादी-I (प्रादेशिक विभाग)

- अ) कोकण
- ब) मध्य महाराष्ट्र
- क) मराठवाडा
- ड) विदर्भ

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	i	ii	iii	iv
२)	iv	iii	i	ii
३)	iv	iii	ii	i
४)	iii	iv	ii	i

यादी-II (वार्षिक पर्जन्य (से.मी.))

- I) ७७
- II) १००
- III) ९२
- IV) २८७

- 2) Match the annual rainfall and regional division of Maharashtra.

List - I (Regional Division)

- a) Kokan
- b) Madhya Maharashtra
- c) Marathwada
- d) Vidarbha

List - II (Annual Rainfall (c.m.))

- i) 77
- ii) 100
- iii) 92
- iv) 287

Answer Options :

	a	b	c	d
1)	i	ii	iii	iv
2)	iv	iii	i	ii
3)	iv	iii	ii	i
4)	iii	iv	ii	i

- ३) भूमध्य सामुद्रिक प्रदेशात हिवाळ्यात पाऊस पडण्याचे कारण .....
- १) वायुभार पट्ट्यांचे आंदोलन
  - २) वायुभार पट्ट्यांच्या आंदोलनामुळे हिवाळ्यात भूमध्य समुद्राच्या प्रदेशात कमी वायुभार प्रदेश निर्माण होतो.
  - ३) भूमध्य समुद्राकडून भूभागाकडे वारे वाहतात
  - ४) आल्प्स पर्वताच्या वात सन्मुख उतारावर प्रतिरोध पर्जन्य पडतो.
- 3) Winter rainfall received by the Mediterranean region is the result of
- 1) Shifting of pressure belts
  - 2) Low pressure belt occurs over the Mediterranean region during the winter season due to shifting of pressure belts
  - 3) Winds blow from the Mediterranean sea towards land
  - 4) Orographic rain developed on the windward slope of the Alps
- ४) "मान्सूनची माघार" हा भारतीय हवामानाचा आविष्कार खालीलपैकी कोणत्या वातावरणीय परिस्थितीचा परिणाम आहे ?
- १) नैर्ऋत्य मान्सून वारे हिमालय पर्वतरांगांपर्यंत पोहोचल्यानंतर ते तेथून माघारी फिरतात.
  - २) सूर्याचे भासमान भ्रमण
  - ३) भारताच्या वायव्य भागाकडून आग्नेय भागाकडे उच्च वायुभार पट्ट्याचा होणारा विस्तार
  - ४) भारतीय उपखंडात निर्माण होणारी वायुभारातील भिन्नता.
- 4) The climatic phenomena retreating monsoon is the result of which of the following atmospheric condition in India ?
- 1) After reaching to the Himalayan ranges the south-west monsoons retreats
  - 2) The apparent movement of the Sun
  - 3) The expansion of the high pressure belt from north-western part to south-eastern part of India
  - 4) The occurrence of variability in the atmospheric pressure developed over the Indian sub-continent
- ५) निरीक्षणाच्या कालावधीत क्षेत्रीय पृष्ठभागावरील पाण्याची खोली म्हणून व्यक्त केलेल्या विशिष्ट ठिकाणी होणारा वर्षाव म्हणून ओळखले जाते:
१) पर्जन्य उत्पन्न	२) पर्जन्य दर
३) बाष्पीभवन दर	४) क्षेत्रीय पर्जन्य
- 5) The precipitation at a specific location expressed as as water depth over a horizontal surface during a period of observation is known as :
1) Precipitation Yield	2) Precipitation Rate
3) Evaporation Rate	4) Areal Precipitation
- ६) राष्ट्रीय कृषी आयोग (१९७६) नुसार, खालीलपैकी कोणता दुष्काळ या श्रेणीत येत नाही ?
१) धान्याचा दुष्काळ	२) हवामानविषयक दुष्काळ
३) जलविज्ञान दुष्काळ	४) कृषी दुष्काळ
- 6) According to National Commission on Agriculture (1976), which of the following does not come in the category of drought ?
1) Grain Drought	2) Meterological Drought
3) Hydrological Drought	4) Agricultural Drought

- ७) या प्रदेशांना दुष्काळी प्रदेश म्हणून ओळखतात कारण .....
- a) हा प्रदेश सह्याद्री पर्वतच्या पूर्वेस वसलेला आहे.
b) येथे वार्षिक १०० ते २०० सेमी पामऊस पडतो
c) मराठवाडा व खानदेश यांचा जास्तीत जास्त प्रदेशांचा यात समावेश होतो
d) हा भाग नैऋत्य मोसमी वाऱ्यांच्या पर्जन्य छायेच्या प्रदेशात येतो
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (a) आणि (b)   २) (a), (c) आणि (d)   ३) (c) आणि (d)   ४) वरील सर्व
- 7) This region is known as drought region because .....
- a) This region is situated to the east of the Sahyadri Mountains.
b) 100 to 200 cm of palm tree falls here annually
c) It includes maximum regions of Marathwada and Khandesh
d) This region falls in the rain shadow region of southwest monsoon winds
- Answer options :**
- 1) (a) and (b)   2) (a), (c) and (d)   3) (c) and (d)   4) All of the above
- ८) ज्या भागात वार्षिक पर्जन्यमान ६००-८५० मि.मी.च्या श्रेणीत आहे, तेथे शिफारस आणि पेरणी केली जात आहे.
- १) दुबार पीक   २) आंतरपीक   ३) तिहेरी पीक   ४) पीक आवर्तन
- 8) In areas where the annual rainfall is in the range of 600-850 mm, is being recommended and practiced.
- 1) double cropping   2) intercropping   3) triple cropping   4) crop rotation
- ९) सीपी-इंडेक्स वरील रनऑफ व्हॉल्यूम सहसा ..... म्हणून ओळखला जातो.
- १) अतिवृष्टी   २) अतिवृष्टी   ३) घुसखोरी   ४) खरी धावपळ
- 9) The runoff volume above cp-Index is usually known as .....
- 1) Afflux   2) Rainfall Excess   3) Infiltration   4) True Runoff
- १०) कोणते ढग मध्यम आणि उच्च अक्षांशांमध्ये चांगला पाऊस देतात ?
- १) अल्टो - स्ट्रॅटस   २) अल्टो - क्युमुलस   ३) निंबो - स्ट्रॅटस   ४) स्ट्रॅटो - क्युमुलस
- 10) Which clouds give good amount of rainfall in the middle and high latitudes ?
- 1) Alto - Stratus   2) Alto - Cumulus   3) Nimbo - Stratus   4) Strato - Cumulus
- ११) पर्जन्यमान हायटोग्राफ वेळेचे वितरण देते
- १) पावसाचे प्रमाण   २) पावसाची खोली   ३) पावसाची तीव्रता   ४) पावसाची वारंवारता
- 11) The rainfall hyetograph gives time distribution of
- 1) Rainfall volume   2) Rainfall depth   3) Rainfall intensity   4) Rainfall frequency
- १२) हायटोग्राफ हा ..... चा प्लॉट आहे.
- १) पाण्याच्या विरुद्ध वेळ   २) हवेच्या विरुद्ध वेळ
३) वेळेच्या मध्यांतराच्या तुलनेत पावसाची तीव्रता   ४) वेळेच्या विरुद्ध पूर
- 12) A Hyetograph is a plot of .....
- 1) time against water   2) time against air
3) the intensity of rainfall against the time interval   4) flood against time

- १३) युनिट हायड्रोग्राफ सिद्धांताची मूलभूत गृहीतके ..... आहेत.
१) नॉन-लाइनर रिस्पॉन्स आणि टाइम इन्व्हेरिअन्स   २) टाइम इन्व्हेरियंस आणि रेखीय रिस्पॉन्स
३) रेखीय प्रतिसाद आणि रेखीय वेळ भिन्नता   ४) नॉन-लिनियर टाइम भिन्नता आणि रेखीय प्रतिसाद
- 13) The basic assumptions of the unit hydrograph theory are .....
1) non-linear response and time invariance   2) time invariance and linear response
3) linear response and linear time variance   4) non-linear time variance and linear response
- १४) हायड्रोग्राफचा आकार द्वारे प्रभावित आहे
a) पावसाचे एकसमान हवाई वितरण   b) बदलत्या पावसाची तीव्रता
c) बेसिनचा आकार   d) वादळाच्या हालचालीची दिशा
- पर्यायी उत्तरे :**
१) a, b आणि d   २) a आणि b फक्त   ३) a, b आणि c   ४) a, b, c आणि d
- 14) The shape of Hydrograph is effected by
a) Non uniform aerial distribution of rainfall   b) Varying rainfall intensity
c) Shape of the basin   d) Direction of storm movement
- Answer options :**
1) a, b and d   2) a and b only   3) a,b and c   4) a, b, c and d

७) नद्या, सरोवरे धरणे, जलसिंचन आणि प्रकल्प

- १) गंगा कृती योजना कधी सुरु झाली?
१) २००१   २) १९८६   ३) १९८२   ४) २००५
- 1) When the Ganga Action Plan was started?
1) 2001   2) 1986   3) 1982   4) 2005
- २) जोडी जुळवा :
a) जयकर समिती   i) १९३४
b) IRC निर्मिती   ii) १९५२
c) CRRRI स्थापना   iii) १९५६
d) NHकायदा   iv) १९२७
- पर्यायी उत्तरे :**
	(a)	(b)	(c)	(d)
१)	(iv)	(ii)	(i)	(iii)
२)	(ii)	(iv)	(i)	(iii)
३)	(ii)	(i)	(iii)	(iv)
४)	(iv)	(i)	(ii)	(iii)

- 2) Match the pair :
a) Jayakar Committee	i) 1934
b) IRC formation	ii) 1952
c) CRRI Establishment	iii) 1956
d) NH Act	iv) 1927

Answer options:

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(ii)	(i)	(iii)
2)	(ii)	(iv)	(i)	(iii)
3)	(ii)	(i)	(iii)	(iv)
4)	(iv)	(i)	(ii)	(iii)

- 3) गोदावरी नदीने महाराष्ट्राच्या एकूण भौगोलिक क्षेत्रापैकी ..... क्षेत्र व्यापले आहे.

१) २५%	२) ८०%	३) ४९%	४) ६०%

- 3) Godavari river covers area out of total geographical area of Maharashtra.

1) 25%	2) 80%	3) 49%	4) 60%

- ४) भारतातील पाणीपुरवठ्याच्या मूलभूत गरजांसाठी वापरल्या जाणाऱ्या भारतीय मानक संहितेचे नाव सांगा.

१) IS : १२१८३	२) IS : १३४३	३) IS : ४५६	४) IS : ११७२

- 4) Name the Indian Standard Code used for basic requirements of water supply in India.

1) IS : 12183	2) IS : 1343	3) IS : 456	4) IS : 1172

- ५) मायक्रो-वॉटर-शेड हे मोजमापाचे एक एकक आहे ज्यामध्ये ..... क्षेत्रफळ असलेल्या सर्व जमिनीचा समावेश होतो आणि रिज रेषेने वेढलेल्या सामान्य बिंदू किंवा आउटलेटपर्यंत एकूण धावपळ होण्यास हातभार लावतो.

१) १-१०० हेक्टर	२) १००-१००० हेक्टर
३) १०००-१०,००० हेक्टर	४) ५०,००० हेक्टर

- 5) The micro-water-shed is a unit of measurement that encompasses all land that has an area of ..... and contributes to total run-off to a common point or outlet surrounded by a ridge line.

1) 1-100 Hect	2) 100-1000 Hect
3) 1000-10,000 Hect	4) 50,000 Hect

- ६) भारतात भूजलाचे किती प्रांत आहेत? महाराष्ट्र राज्य कोणत्या प्रांतात येते?

१) ८ प्रांत, डेक्कन ट्रॅप प्रांत
२) ६ प्रांत, प्रीकॅम्ब्रियन स्फटिकासारखे प्रांत
३) ५ प्रांत, गोंडवाना गाळाचा प्रांत
४) ७ प्रांत, कॅम्ब्रियन गाळाचे प्रांत

- 6) How many groundwater provinces are demarcated in India? Maharashtra state comes under which province?

1) 8 provinces, Deccan trap province
2) 6 provinces, Precambrian crystalline provinces
3) 5 provinces, Gondwana sedimentary provinces
4) 7 provinces, Cambrian sedimentary provinces

- ७) खालीलपैकी योग्य विधान शोधा :
- १) महाराष्ट्रात सुमारे २२,२५० सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ५०% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
  - २) महाराष्ट्रात सुमारे ८५,४५० सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ७०% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
  - ३) महाराष्ट्रात सुमारे ६५,४५० सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ७५% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
  - ४) महाराष्ट्रात सुमारे ४४,९८५ सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ६७% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
- 7) Trace out the correct statement from the following :
- 1) There are in all around 22,250 micro watersheds in Maharashtra. According to estimate around 50% of the geographical areas requires watershed treatment.
  - 2) There are in all around 85,450 micro watersheds in Maharashtra. According to estimates around 70% of the geographical area requires watershed treatment.
  - 3) There are in all around 65,450 micro watersheds in Maharashtra. According to estimates around 75% of the geographical area requires watershed treatment.
  - 4) There are in all around 44,185 micro watersheds in Maharashtra. According to estimate around 67% of the geographical area requires watershed treatment.
- ८) युनिट हायड्रोग्राफ सिद्धांत कोणी सांगितला ?
- १) ले-रॉय के. शेर्मेन
  - २) रॉबर्ट ई. हॉर्टन
  - ३) मेरिल बर्नार्ड
  - ४) डेव्हिड के. टॉड
- 8) The unit hydrograph theory was enunciated by whom ?
- 1) Le-Roy K. Shermen
  - 2) Robert E. Horten
  - 3) Merrill Bernard
  - 4) David K. Todd
- ९) भारतातील कोणत्या पहिल्या राज्याने भूजल व्यवस्थापन आणि रेनवॉटर हार्वेस्टिंग स्ट्रक्चर्स अनिवार्य केले आहेत ?
- १) महाराष्ट्र
  - २) तेलंगणा
  - ३) तामिळनाडू
  - ४) गुजरात
- 9) Which Indian first state has made ground water management and rainwater harvesting structures mandatory ?
- 1) Maharashtra
  - 2) Telangana
  - 3) Tamil Nadu
  - 4) Gujarat
- १०) भारताच्या उत्तरेकडून दक्षिणेकडे जाताना स्थानानुसार सरोवरांचा योग्य क्रम लावा.
- १) वुलर, सांभर, लोणार, वेम्बनाड
  - २) सांभर, वुलर, वेम्बनाड
  - ३) वेम्बनाड, लोणार, सांभर, वुलर
  - ४) लोणार, वेम्बनाड, वुलर, सांभर
- 10) Arrange the lakes of India in the correct order by location while moving from north to south.
- 1) Wular, Sambhar, Lonar, Vembanad
  - 2) Sambhar, Wular, Vembanad
  - 3) Vembanad, Lonar, Sambhar, Wular
  - 4) Lonar, Vembanad, Wular, Sambhar
- ११) भारतातील नदीवरील धबधब्यांची उंचीनुसार कोणता चढता क्रम योग्य आहे ?
- १) वेण्णा - धुवाधार - गोकाक - जोग
  - २) धुवाधार - वेण्णा - गोकाक - जोग
  - ३) जोग - वेण्णा - धुवाधार - गोकाक
  - ४) धुवाधार - गोकाक - वेण्णा - जोग
- 11) Which ascending order is correct as per the height of waterfalls on rivers in India ?
- 1) Venna — Dhuvadhar — Gokak — Jog
  - 2) Dhuvadhar — Venna — Gokak — Jog
  - 3) Jog — Venna — Dhuvadhar — Gokak
  - 4) Dhuvadhar — Gokak — Venna — Jog

- १२) 'मंधार आणि दर्डी' हे प्रसिद्ध धबधबे कोणत्या दोन नद्यांच्या संगमावर आढळतात ?
१) छोटी - तवा
२) पूर्णा - गिरणा
३) भीमा - इंद्रायणी
४) मंडावी - तिराकोल
- 12) 'Mandhar and Dard', these famous waterfalls occur in confluence of which two rivers ?
1) Choti—Tawa
2) Purna-Girna
3) Bheema—Indrayani
4) Mandavi—Tirakol
- १३) महाराष्ट्रातील पश्चिमेकडे खचदरीतून वाहणारी सर्वात मोठी नदी कोणती ?
१) तापी
२) नर्मदा
३) उल्हास
४) शास्त्री
- 13) Which is the largest west-flowing Rift System river of Maharashtra ?
1) Tapi
2) Narmada
3) Ulhas
4) Shastri
- १४) खालीलपैकी कोणती नदी/नद्या महाराष्ट्राच्या कोकण मैदानी प्रदेशातून वाहत नाही ?
अ) वैतरणा
ब) माही
क) उल्हास
ड) अंबा
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त अ बरोबर आहे
२) फक्त ब बरोबर आहे
३) फक्त अ आणि ब बरोबर आहेत
४) फक्त क आणि ड बरोबर आहेत
- 14) Which of the following river/rivers does not flow through the Konkan plain of Maharashtra ?
A) Vaitarna
B) Mahi
C) Ulhas
D) Amba
- Answer options :**
1) Only A is correct
2) Only B is correct
3) Only A and B are correct
4) Only C and D are correct
- १५) खालीलपैकी कोणती पर्वतरांग नर्मदा व तापी खोरे यामधील जलविभाजक आहे ?
१) अरवली
२) विंध्य
३) सह्याद्री
४) सातपुडा
- 15) Which mountain range is the water divider between the Narmada and Tapi Valleys ?
1) Aravali
2) Vindhya
3) Sahyadri
4) Satpuda
- १६) खालीलपैकी कोणते/कोणती विधान/ने बरोबर आहेत ?
महाराष्ट्रात उत्तरेकडून क्रमाने पठारावरील प्रमुख डोंगररांगा व त्यांच्या दक्षिणेकडील नद्यांची खोरी खालीलप्रमाणे आहेत :
अ) सातपुडा पर्वत रांगेच्या दक्षिणेकडे तापी-पूर्णा खोरे.
ब) सातमाळा अजिंठा डोंगराच्या दक्षिणेस गोदावरी नदीचे खोरे.
क) हरिश्चंद्र बालाघाट डोंगर व त्याच्या दक्षिणेस भीमा नदीचे खोरे.
ड) शंभू महादेवाचे डोंगर व त्यांच्या दक्षिणेस कृष्णा नदीचे खोरे
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त अ
२) वरील सर्व बरोबर
३) फक्त अ व ब
४) फक्त अ व क
- 16) Which of the following is/are correct statements ?
In Maharashtra, in order from north, the major hill ranges on the plateau and the river basins to their south are as follows :
a) Tapi Purna basin to the south of the Satpura mountain range.
b) Godavari river valley to the south of Satmala Ajintha hills.
c) Harishchandra Balaghat hill and Bhima river basin to its south.
d) Shambhu Mahadeva hills and Krishna river basin to its south.
- Answer Options :**
1) Only a
2) All are correct
3) Only a and b
4) Only a and c

१७) महाराष्ट्रातील प्रमुख नद्या व त्यांच्या उपनद्या यांच्या योग्य जोड्या लावा.

नदी	उपनदी
अ) तापी	I) कन्हान
ब) वैनगंगा	II) कारंजा
क) मांजरा	III) बोरी
ड) सिंधफणा	IV) बिंदुसरा

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	II	III	IV	I
२)	III	I	IV	II
३)	IV	III	II	I
४)	III	I	II	IV

17) Match the major rivers of Maharashtra with their tributaries.

River	Tributary
A. Tapi	I) Karhan
B. Vainganga	II) Karanja
C. Manjara	III) Bori
D. Sindhvana	IV) Bindusara

Answer Options :

	A	B	C	D
1)	II	III	IV	I
2)	III	I	IV	II
3)	IV	III	II	I
4)	III	I	II	IV

१८) खालीलपैकी कोणत्या दोन नद्यांचा संगम कोकणातील महाड येथे होतो ?

- १) सोनवी-सावित्री   २) सावित्री-जगबुडी   ३) सावित्री-गांधार   ४) बाव-सावित्री

18) Which of the following two rivers confluence at Mahad in Konkan?

- 1) Sonvi-Savitri   2) Savitri-Jagbudi   3) Savitri-Gandhara   4) Bav-Savitri

१९) महाराष्ट्रातील तापी व पूर्णा नद्यांचा संगम खालीलपैकी कोणत्या ठिकाणी होतो ?

- १) कन्हड   २) रांजणाव   ३) श्रीक्षेत्र चांगदेव   ४) श्रीक्षेत्र वडू बु ॥

19) Tapi and Purna rivers in Maharashtra meet at which of the following places?

- 1) Karhad   2) Ranjangaon
3) Srikshetra Changdev   4) Srikshetra Vadhu Budruk

२०) महाराष्ट्रातील मुख्य नदी व तिची उपनदी यांच्या योग्य जोड्या लावा :

नदी	उपनदी
a) भीमा	i) दुधना
b) कृष्णा	ii) बोरी
c) गोदावरी	iii) कन्ह
d) तापी	iv) भीमा

पर्यायी उत्तरे :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iii) (i) (iv) (ii)
2) (iv) (ii) (iii) (i)
3) (iii) (iv) (i) (ii)
4) (ii) (iii) (iv) (i)

20) Match the correct pairs of main river and her tributaries in Maharashtra :

River	Tributeries
a) Bheema	i) Dudhana
b) Krishna	ii) Beri
c) Godavari	iii) Karha
d) Tapi	iv) Bheema

Answer options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iii) (i) (iv) (ii)
2) (iv) (ii) (iii) (i)
3) (iii) (iv) (i) (ii)
4) (ii) (iii) (iv) (i)

२१) महाराष्ट्रातील खाड्यांच्या संदर्भात खालील विधानांवर विचार करा.

- अ) पाताळगंगा नदीवर धरमतर खाडी आहे.
ब) शुक नदीवर बाणकोट खाडी आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ बरोबर ब चूक   २) अ चूक ब बरोबर   ३) दोन्हीही बरोबर   ४) दोन्हीही चूक

21) Consider the following statements regarding the creeks in Maharashtra.

- a) There is Dharamtar creek on the river Patalganga.
b) Bankot creek is located on the river Shuk.

Answer Options :

- 1) a correct b wrong   2) a wrong b correct   3) Both are correct   4) Both are wrong

२२) योग्य जोड्या जुळवा

स्तंभ I (नदी)

- a) भीमा
b) कुकडी
c) वेळवंडी
d) मुठा

स्तंभ II (जलाशय)

- i) शहाजी सागर
ii) तानाजी सागर
iii) यशवंत सागर
iv) येसाजी कंक सागर

पर्यायी उत्तरे :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iii) (i) (iv) (ii)
2) (ii) (iii) (i) (iv)
3) (iv) (ii) (iii) (i)
4) (i) (iv) (ii) (iii)

22) Match the correct pairs.

Column I (River)

- a) Bhima
- b) Kukadi
- c) Velwandi
- d) Mutha

Column II (Lake)

- i) Shahaji Sagar
- ii) Tanaji Sagar
- iii) Yashwant Sagar
- iv) Yesaji Kank Sagar

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)
3)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
4)	(i)	(iv)	(ii)	(iii)

२३) अवर्षणप्रवण पाणलोट क्षेत्राच्या सुविधेसाठी पृष्ठभागाच्या पाण्याच्या प्रणालीचे प्रभावी व्यवस्थापन करण्यासाठी गोदावरी नदीवर बांधण्यात आलेला जगातील सर्वात मोठा बहुउद्देशीय जीवन सिंचन प्रकल्प कोणता आहे?

१) निजाम सागर प्रकल्प	२) सिरम सागर प्रकल्प
३) कोयना जलाशय	४) काळवरम प्रकल्प

23) Which is the world's largest multipurpose life irrigation project constructed on the Godavari River for effective management of surface water system to facilitate drought prone watershed areas ?

1) Nizam sagar Project	2) Siram Sagar Project
3) Koyana reservoir	4) Kaleswaram Project

२४) महाराष्ट्रातील जलप्रकल्प व त्यांच्या पाणी साठ्यात असलेली नावे यांच्या योग्य जोड्या लावा :

जलप्रकल्प

- a) कोयना
- b) भंडारदरा
- c) अप्पर वर्धा
- d) जायकवाडी

जल साठ्यांचे नाव

- i) नलदमयंतीसागर
- ii) नाथसागर
- iii) शिवसागर
- iv) आर्थर सरोवर

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(i)	(iv)	(ii)	(iii)
3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
4)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)

24) Match the correct pairs of water project and the name of its water storage in Maharashtra :

Water Project

- a) Koyana
- b) Bhandardara
- c) Upper wardha
- d) Jayakwadi

Name of Water Storage

- i) Nala Damayanti Sagar
- ii) Nathsagar
- iii) Shivsagar
- iv) Arthar Sarovar

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(i)	(iv)	(ii)	(iii)
3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
4)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)

२५) जलविद्युत प्रकल्प आणि विभाग खाली देण्यात आले आहेत . योग्य जोड्या जुळवा.

स्तंभ I

- a) सूर्या
b) दुधगंगा
c) करंजवण
d) शहानूर

स्तंभ II

- i) अमरावती
ii) नाशिक
iii) पुणे
iv) कोकण

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(iv)	(iii)	(ii)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iii)	(ii)	(iii)	(iii)

25) Hydro power projects and zone given below. Match the correct pairs.

Column I

- a) Surya
b) Dudhganga
c) Karanjwan
d) Shahanoor

Column II

- i) Amaravati
ii) Nashik
iii) Pune
iv) Konkan

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(iv)	(iii)	(ii)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iii)	(ii)	(iii)	(iii)

२६) गोदावरी नदीच्या खोऱ्यांशी संबंधित खालील विधाने विचारात घ्या.

- a) प्रवरा आणि मुळा या गोदावरीच्या उजव्या तीराच्या उपनद्या असून त्यांचा उगम प्रदेशातील अतवृष्टीचा त्यांना फायदा होतो.
b) मांजरा नदी ही गोदावरीची उपनदी आहे जी बालाघाट पठारावर वाहते.
c) प्राणहिता खोरे हा गोदावरी खोऱ्याचा भाग नाही.
d) गोदावरी खोऱ्याने महाराष्ट्र राज्याचे ३८% क्षेत्र व्यापले आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/त ?

१) फक्त (a)

२) फक्त (a) आणि (b)

३) फक्त (a), (b) आणि (c)

४) वरील सर्व

- 26) Consider the following statements regarding Godavari river basins.
- Pravara and Mula are right bank tributaries of Godavari and benefit from rainfall in their source region.
  - Manjra river is a tributary of Godavari which flows on Balaghat Plateau.
  - Pranahita basin is not a part of Godavari basin.
  - Godavari basin covers 38% area of Maharashtra state.
- Which of the above statement/s is/are correct?
- (a) only
  - (a) and (b) only
  - Only (a), (b) and (c)
  - All of the above
- २७) गोदावरी व कृष्णा नद्यांच्या तुलनेने कावेरी नदीच्या पात्रात हिवाळ्यात पाण्याचे प्रमाण वाढते, कारण
- नैऋत्य मान्सून वाऱ्यांमुळे कावेरी नदीच्या पात्रात पर्जन्यवृष्टी मोठ्या प्रमाणात होते.
  - ईशान्य मान्सून वाऱ्यांमुळे कावेरी नदीच्या पात्रात पर्जन्यवृष्टी मोठ्या प्रमाणात होते.
  - कावेरी नदीच्या पात्रात ईशान्य व नैऋत्य मान्सून वाऱ्यांपासून पर्जन्यवृष्टी होते.
  - कावेरी नदीच्या उपनद्या कावेरी नदीच्या पात्रात मोठ्या प्रमाणात पाण्याचा पुरवठा करतात.
- 27) As compared to the Godavari and Krishna rivers, the course of the Kaveri river receives large volume of water during winter, because
- The course of the river Kaveri receives heavy rainfall from the south-west monsoons
  - The course of the river Kaveri receives heavy rainfall from the north-east monsoons
  - The course of the river Kaveri receives rainfall from both south-west and north-east monsoons
  - The tributaries of the Kaveri provide large volume of water to the course of the Kaveri
- २८) ..... आणि ..... च्या संयुक्तीकरणाने बनलेले नदीप्रारूपाचे आकाराला नदीप्रारूप असे म्हणतात.
- नदी तलाव
  - हिमनदी, तलाव
  - नदी, सहाय्यक नद्या
  - वरीलपैकी नाही
- 28) Drainage pattern refers to a design which ..... and its ..... form together.
- river, lake
  - glacier, lake
  - river, tributaries
  - None of the above
- २९) प्रवाहातून जास्तीत जास्त विसर्जनाचा अंदाज घेण्यासाठी खालीलपैकी कोणता वापरला जात नाही?
- डिकन्स फॉर्म्युला
  - इंग्लिस फॉर्म्युला
  - चेझी फॉर्म्युला
  - खोसला फॉर्म्युला
- 29) Which of the following is not used to estimate maximum discharge through stream ?
- Dickens formula
  - Inglis formula
  - Chezy formula
  - Khosla formula
- ३०) खालीलपैकी कोणत्या प्रकारच्या बिघाडांना पृथ्वी धरणाचे संरचनात्मक अपयश म्हणून वर्गीकृत केले जाते?
- पायामधून पाईप टाकणे
  - तटबंदीचे सरकणे
  - अपस्ट्रीम चेहऱ्याची धूप
  - डाउनस्ट्रीम चेहऱ्याची धूप
- 30) Which of the following types of failures is classified as a structural failure of an earth dam ?
- Piping through foundation
  - Sliding of embankment
  - Erosion of upstream face
  - Erosion of downstream face
- ३१) खालीलपैकी कोणत्याचा महाराष्ट्रातील एकत्रित जलचरांतर्गत विचार केला जात नाही?
- डेक्कन ट्रॅप्स
  - साँसर सीरीज
  - गोंडवान
  - विंध्य
- 31) Which of the following is not considered under consolidated aquifers in Maharashtra ?
- Deccan Traps
  - Saucer series
  - Gondwanas
  - Vindhyan

- ३२) जलचक्रात हे समाविष्ट आहे:
१) बाष्पीभवन, पृष्ठभागावरील प्रवाह, वर्षाव, भूपृष्ठावरील प्रवाह.
२) पृष्ठभागावरील प्रवाह, वर्षाव, उपपृष्ठीय प्रवाह
३) बाष्पीभवन, पृष्ठभागावरील प्रवाह, वर्षाव
४) बाष्पीभवन, पृष्ठभागावरील प्रवाह, भूपृष्ठावरील प्रवाह
- 32) Hydrologic cycle includes :
1) Evaporation, surface runoff, precipitation, subsurface runoff.
2) Surface runoff, precipitation, subsurface runoff
3) Evaporation, surface runoff, precipitation
4) Evaporation, surface runoff, subsurface runoff
- ३३) सामान्यतः क्वैतिज दिशेने पसरलेले गाळाचे व अग्रिजन्य खडक, पाण्याच्या प्रवाहास एकसमान प्रतिकार करतात. अशा स्वरूपाच्या एकसमान प्रतिरोधक खडकांवर विकसित झालेली नदीप्रणाली/ ड्रेनेज पॅटर्न म्हणजे .....
- १) आयताकृती   २) ब्रेडेड   ३) ट्रेलिस   ४) डेंड्रिटिक
- 33) ..... drainage pattern generally develops upon homogenous rocks of uniform resistance, such as, horizontally bedded sedimentary rocks and massive igneous rocks that offer uniform resistance in the flow of water.
1) Rectangular   2) Braided   3) Trellis   4) Dendritic
- ३४) गंगा आणि यमुना नदी (गंगेची एक प्रमुख उपनदी) यांना कायदेशीर व्यक्ती म्हणून समान अधिकार आहेत हे खालीलपैकी कोणत्या उच्च न्यायालयाने प्रथम ओळखले?
१) दिल्ली उच्च न्यायालय   २) मध्य प्रदेश उच्च न्यायालय
३) उत्तर प्रदेश उच्च न्यायालय   ४) उत्तराखंड उच्च न्यायालय
- 34) Which of the following High Court were the first to recognize that the Ganges and the Yamuna River (a major tributary of the Ganges) have the same rights as a legal person?
1) Delhi High Court   2) Madhya Pradesh High Court
3) Uttar Pradesh High Court   4) Uttarakhand High Court
- ३५) खालीलपैकी कोणत्याची हायड्रॉलिक चालकता सर्वात कमी आहे?
१) खडबडीत खडी   २) ढिगाऱ्याची वाळू   ३) बारीक वाळू   ४) चुनखडी
- 35) Which of the following has the lowest hydraulic conductivity ?
1) Coarse gravel   2) Dune sand   3) Fine sand   4) Limestone
- ३६) जे नाले उन्हाळ्यात कोरडे पडतात आणि त्यात फक्त पावसाळ्यात पाणी असते त्यांना ..... असे म्हणतात.
१) अधूनमधून येणारे प्रवाह   २) कोरडे ओढे
३) पावसाळी झरे   ४) बारमाही प्रवाह
- 36) Those streams which dry up in summer and contain water only during rainfall are known as .....
1) Intermittent streams   2) Dry streams
3) Rainy streams   4) Perennial streams
- ३७) जमिनीच्या पृष्ठभागावरील बिंदू आणि वरच्या भूजलाच्या पृष्ठभागावरील भूजल पातळी यांच्यातील उभ्या उंचीच्या फरकाला म्हणतात :
१) खोली ते पाणी पातळी   २) भूजल समतुल्य फरक
३) पायझोमेट्रिक पृष्ठभाग   ४) एकूण हायड्रॉलिक हेड ग्रेडियंट

- 37) The vertical elevation difference between a point on the ground surface and the groundwater level at the top groundwater body is known as :
- 1) Depth to water level
  - 2) Groundwater equipotential difference
  - 3) Piezometric surface
  - 4) Total hydraulic head gradient
- ३८) आर्टिसियन स्थिती उद्भवते जेव्हा:
- १) जलचर अनियंत्रित आहे
  - २) पाण्याचे टेबल आहे
  - ३) पाण्याचे तक्ता जमिनीच्या पातळीपेक्षा वर आहे
  - ४) पायझोमेट्रिक पृष्ठभाग जमिनीच्या पातळीपेक्षा वर आहे
- 38) Artesian condition occurs when the :
- 1) Aquifer is unconfined
  - 2) Water table is perched
  - 3) Water table is above ground level
  - 4) Piezometric surface is above ground level
- ३९) पाणलोटोची सर्वसाधारण व्याख्या.
- १) ज्या भागातून पृष्ठभागावरील पाणी दुसऱ्या प्रवाहात वाहते.
  - २) दिलेल्या प्रवाहाच्या बिंदूवर प्रवाहासाठी प्रवाहाच्या घनतेतील जमीन क्षेत्र
  - ३) दिलेल्या प्रवाहात स्ट्रीम झेनेज नेटवर्क असलेले क्षेत्र वेगवेगळ्या दिशेने निचरा करू शकतात.
  - ४) सर्व जमिनीचे क्षेत्र जे प्रवाह प्रणालीमध्ये वाहून जाते, त्याच्या तोंडातून वरच्या बाजूला जाते आणि त्याभोवती विभागणी असते.
- 39) The general definition of a watershed.
- 1) The area by where surface water flows to another stream.
  - 2) Land area in the streamflow density for flows at a given stream point
  - 3) Areas with stream drainage network at a given stream can drain different direction.
  - 4) All land area which drains into a stream system, upstream from its mouth and is surrounded with a divide.
- ४०) पाणलोट क्षेत्रामध्ये अवर्षण बदलणारा पाऊस म्हणजे नक्की काय.
- १) पाणलोट प्रदेशात अत्यंत परिवर्तनशील पावसाचा कालावधी
  - २) नदीच्या पाण्याची पातळी पाणलोट क्षेत्राच्या खाली येते
  - ३) पाणलोट प्रदेशात सरासरीपेक्षा कमी पावसाचा विशिष्ट कालावधी
  - ४) मानव आणि प्राणी जगण्यासाठी पाण्याची उपलब्धता कमी होत आहे.
- 40) What exactly is drought variable rainfall in the watershed reigon.
- 1) Period of highly variable rainfall in the watershed region
  - 2) River water levels fall below the watershed region
  - 3) A specific period of below-average rainfall in the watershed region
  - 4) The availability of water for human and animal survival is decreasing.
- ४१) हायड्रो-जियोकेमिस्ट्री म्हणजे काय ?
- १) विषय प्रादेशिक भूगर्भशास्त्राच्या संबंधात पृष्ठभाग आणि पृष्ठभागावरील पाण्याच्या रसायनशास्त्राशी संबंधित आहे.
  - २) विषय पृष्ठभागावरील पाण्याच्या गुणांशी संबंधित आहे.
  - ३) हा विषय खनिजे आणि खडकांच्या भू-रसायनशास्त्राशी संबंधित आहे
  - ४) हा विषय खडक आणि खनिजांच्या पेट्रोकेमिकल अभ्यासाशी संबंधित आहे

- 41) What is hydro-geochemistry ?
- 1) The subject deals with the chemistry of surface and subsurface water in relation to regional geology.
  - 2) The subject deals with surface water qualities.
  - 3) The subject deals with geochemistry of minerals and rocks
  - 4) The subject deals with petrochemical studies of rocks and minerals
- ४२) प्रदेशातील पृष्ठभाग आणि भूपृष्ठावरील जलप्रणालीचे मूल्यांकन करण्यात जलविज्ञान चक्र कोणती भूमिका बजावते ?
- १) पर्जन्यवृष्टी किंवा पाऊस पडणे बाष्पीभवन, बाष्पीभवन पृष्ठभाग-वाहणे भूजल प्रवाह
  - २) पृष्ठभागावरील वाऱ्याचा प्रवाह-वनस्पती, घुसखोरी
  - ३) पृष्ठभाग आणि उप-पृष्ठभागाचे पाणी
  - ४) जमिनीचा पृष्ठभाग-घुसखोरी, भू-जल प्रवाह
- 42) What role does the hydrological cycle play in assessing surface and subsurface water system in the region ?
- 1) Precipitation or rain fall Evaporation, Evapotranspiration Surface-runoff Groundwater flow
  - 2) Surface run-off-Wind flow-Vegetation, infiltration
  - 3) Surface and sub-surface water
  - 4) Land surface-Infiltration, Ground-water flow
- ४३) सर्वसाधारणपणे, महाराष्ट्र राज्य भूजल प्रांताचे निरीक्षण: जुन्या खुल्या विहिरी या कारणांमुळे कोरड्या पडत आहेत:
- १) लोक जुन्या मोकळ्या विहिरींचा वापर कोणत्याही वापरासाठी करत नाहीत
  - २) विहिरी झाडे, झुडपे झाडांनी आच्छादित आहेत
  - ३) स्थानिक लोकांकडून विहिरींची नियमित देखभाल केली जात नाही
  - ४) सध्याच्या जुन्या विहिरींच्या अगदी जवळ अतिरिक्त बोअरवेल खोदल्या जातात
- 43) In General, Maharashtra state ground water province observed : old open wells are drying due to:
- 1) People are not utlising old open wells for any utilisation
  - 2) Wells are covered by tree, shrubs vegetation
  - 3) Wells are not m properly maintained regularly by local people
  - 4) Additional bore wells are drilled close proximity to the existing old wells
- ४४) ..... हा आधार आहे ज्याच्या आधारे भूजल व्यवस्थापनाचे नियोजन केले जाते ज्याचा जलसाठा वर नकारात्मक परिणाम न करता काढता येतो.
- १) मासिक भूजल उत्पन्न
  - २) वार्षिक भूजल उत्पन्न
  - ३) ऑपरेशनल भूजल उत्पन्न
  - ४) भूजल उत्पन्नाची टक्केवारी
- 44) ..... is the basis on which groundwater management is planned with withdrawals that could be made without negatively affecting the aquifer inventory.
- 1) Monthly ground water yield
  - 2) Annual ground water yield
  - 3) Operational ground water yield
  - 4) Percentage of ground water yield
- ४५) कोणती केंद्रीय भूगर्भ सरकारी संस्था नियमितपणे देशाच्या एकूण भूपृष्ठावरील पाण्याचे ऑडिट करते ?
- १) केंद्रीय भूजल मंडळ
  - २) केंद्रीय रस्ते संशोधन संस्था
  - ३) भारताचे भूवैज्ञानिक सर्वेक्षण
  - ४) तेल आणि नैसर्गिक वायू आयोग

- 45) Which Central Ground Government Organization regularly audits the country's total subsurface water?
1) Central Ground Water Board
2) Central Road Research Institute
3) Geological Survey of INdia
4) Oil and Natural Gas Commission
- ४६) खालीलपैकी कोणते स्प्रिंकलर सिंचन प्रणालीची मर्यादा मानली जाते ?
१) गळतीचे नुकसान दूर होते
२) लागवडीचे कोणतेही क्षेत्र नष्ट होत नाही
३) या पद्धतीमुळे क्षार खाली पडतात
४) वेगवान वारे तुषार सिंचनाचा पॅटर्न बदलू शकतात.
- 46) Which of the following is considered as the limitation of sprinkler irrigation system ?
1) Seepage losses are eliminated
2) No cultivation area is lost
3) This method leaches down salts
4) High winds may distort sprinkler pattern
- ४७) बागेतील झाडांसाठी विशेषतः अवलंबलेली पाणी वितरण पद्धत ..... आहे.
१) बॉर्डर फ्लडिंग
२) चेक फ्लडिंग
३) बेसिन फ्लडिंग
४) जंगली पूर
- 47) The water distribution method adopted specially for orchard trees is .....
1) Border flooding
2) Check flooding
3) Basin flooding
4) Wild flooding
- ४८) नदीतील अक्षीय प्रवाह राखण्यासाठी खालीलपैकी कोणती नदी परिरक्षण रचना वापरली जाते ?
१) पिचड बेट
२) ग्रोयन्स
३) लेव्हीज
४) मार्गदर्शक बांध
- 48) Which of the following river training structures is used for maintaining axial flow in the river ?
1) Pitched Island
2) Groynes
3) Levees
4) Guide Bunds
- ४९) खडतर प्रदेशात एकमेकांच्या अगदी जवळ ड्रिल केलेले बोअरवेल .....
१) भूजल उत्पादन वाढवा
२) भूजल उत्पन्नावर परिणाम
३) भूजल उत्पादनात कोणताही बदल नाही
४) भूजल उत्पन्न कमी करा आणि ते स्थानिक हायड्रोजियोलॉजिकल कंडिटोइनवर अवलंबून आहे
- 49) Borewells drilled close to each other in hard terrain will .....
1) Increase ground water yield
2) Impact on ground water yield
3) No change in ground water yield
4) Reduce ground water yield and it depends upon local hydrogeological conditoin
- ५०) भूजल खोऱ्यातील पाण्याच्या सारणीच्या स्थितीवरील चुकीच्या विधानाची यादी करा.
१) पाण्याचा विसर्ग पाण्याच्या पुनर्भरणात समतोल राखला जात नाही तेव्हा पाण्याचे तक्ता बदलतो
२) तलाव आणि टाक्यांमध्ये पाणी साधारणपणे जमिनीच्या पृष्ठभागाच्या वर असते.
३) भूजल खोऱ्यात जास्त प्रमाणात पाणी सोडल्यास पाण्याचे तक्ता कमी-अधिक प्रमाणात सपाट असतो.
४) जास्त प्रमाणात पंपिंग विहिरींच्या जवळ पाण्याची पातळी कमी केली जाते.
- 50) List out the false statement on water table conditions in groundwater basins.
1) The water table changes when discharge of water is not balanced with recharge of water
2) The water is generally above the land surface in a lakes and tanks.
3) The water table is more or less flat during excess with drawl in ground water basins.
4) The water table is lowered near high volume of pumping wells.

- ५१) रिचार्जच्या संदर्भात जास्त पंप केल्याने ..... होऊ शकते.
- १) भूजल पातळी वाढते
२) विहिरीचे पाणी अधिक मुक्तपणे वाहू लागते.
३) भूजल पातळी वाढते.
४) खोलगट शंकू तयार होईल
- 51) Pumping too much in relation to recharge can result in .....
- 1) Ground Water table increases
2) Well water begins to flow more freely.
3) The level of ground water rises.
4) A cone of depression will form
- ५२) कोणत्या श्रेणीमध्ये पूर, खोरे किंवा पाझर तलाव, प्रवाह वाढवणे, खंदक आणि फरो सिस्टीम आणि भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्भरणासाठी वापरण्यात येणारे अतिसिंचन यांचा समावेश होतो ?
- १) थेट पृष्ठभाग तंत्र
२) थेट उप-पृष्ठभाग तंत्र
३) पृष्ठभाग आणि उप पृष्ठभाग तंत्रांचे संयोजन
४) अप्रत्यक्ष तंत्र
- 52) Which category includes flooding, basins or percolation tanks, stream augmentation, ditch and furrow systems, and over irrigation used for artificial recharge of groundwater ?
- 1) Direct surface techniques
2) Direct sub-surface techniques
3) Combination of surface and sub surface techniques
4) Indirect techniques
- ५३) चुकीचे विधान निवडा:
- १) गडचिरोली, अमरावती, नागपूर आणि यवतमाळ जिल्ह्यांमध्ये गोंडवाना फोमेशनचे वाळूचे खडे जोडलेले आणि भंग झालेले आहेत आणि त्यांना दुय्यम सच्छिद्रता आहे.
२) रत्ननगरी, सिंधुदुर्ग आणि कोल्हापूर जिल्ह्यात जेथे किनारी गाळ आणि लॅटराइटचे प्राबल्य आहे, तेथे खोदलेल्या विहिरींना चांगला विसर्ग मिळतो.
३) दक्षिण अहमदनगर, सोलापूर, उस्मानाबाद, जिल्हे, जेथे आंतरट्रॅपियन गाळ आणि डाईकेट घुसखोरीशिवाय बेसाल्ट प्रवाह उपस्थित आहेत परंतु प्रमुख लाल बोले क्षितिजांसह, पारगम्यता अत्यंत खराब आहे.
४) अमरावती, अकोला आणि बुलढाणा जिल्ह्यातील काही भागांमध्ये पसरलेल्या पूर्णा अल्हरविअल खोऱ्यातील क्षारयुक्त प्रदेशात, भूजलाची क्षारता ही भूगर्भातील भूगर्भीय संरचनेशी संबंधित असल्याचे दिसते.
- 53) Choose the incorrect statement :
- 1) In the Gadchiroli, Amravati, Nagpur and Yavatmal districts, the sandstones of Gondwana formations are jointed and fractured and possess secondary porosity.
2) In the Ratnagari, Sindhudurg and Kolhapur district where the coastal sedimentaries and laterite predominate, yield good discharge to dug-wells.
3) In the South Ahmednagar, Solapur, Osmanabad, districts, where basalt flows are present without intertrappean sediments and dyket intrusions but with prominent red bole horizons, the permeability is extremely poor.
4) In saline tract of Purna alhrvial basin which spreads in parts of Amravati, Akola and Buldhana district, the salinity of ground water seems to be related with geological set up of the area because of poor transmissivity of the aquifer.

- ५४) खालीलपैकी कोणते विधान सत्य नाही ?
- १) रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग आणि कोल्हापूर जिल्हे खोदलेल्या विहिरीतून चांगला विसर्ग देतात.
  - २) गडचिरोली, अमरावती, चंद्रपूर, नागपूर आणि यवतमाळ जिल्ह्यांमध्ये वाळूचे खडे जोडलेले आणि भग्न झालेले आहेत आणि त्यात दुय्यम सच्छिद्रता आहे.
  - ३) अमरावती, अकोला, बुलढाणा, जळगाव आणि धुळे जिल्ह्यांतील ८० मीटरच्या खाली असलेले जुने जलोदर फारसे उत्पादक नाही.
  - ४) धुळे, नागपूर आणि अमरावती
- 54) Which of the following statements is not true ?
- 1) Ratnagiri, Sindhudurg and Kolhapur districts yield good discharge to dug-wells.
  - 2) In Gadchiroli, Amravati, Chandrapur, Nagpur and Yavatmal districts, sandstones are jointed and fractured and possess secondary porosity.
  - 3) The older alluvium below 80 m in Amravati, Akola, Buldhana, Jalgaon and Dhule districts is not very productive.
  - 4) Dhule, Nagpur, and Amravati districts are highly productive due to the presence of hydrogeological units such as Infratrappean, Bagh Beds and Lametas.
- ५५) आशिया खंडातील लेक टॅपिंगचा पहिला प्रयोग कोयना जलाशयात कोणत्या वर्षी करण्यात आला ?
- १) मार्च १९७४
  - २) मार्च १९६७
  - ३) मार्च १९९९
  - ४) मार्च १९७५
- 55) In which year the First experiment of lake tapping in Asia was done in Koyna reservoir ?
- 1) March 1974
  - 2) March 1967
  - 3) March 1999
  - 4) March 1975
- ५६) शिवना नदीचा उगम कोणत्या भागात होतो ?
- १) अजिंठा डोंगर
  - २) भोर गड
  - ३) वणी डोंगर
  - ४) सातपुडा पर्वत रांग
- 56) In which area does 'Shivana' river originate ?
- 1) Ajanta Hills
  - 2) Bhor gad
  - 3) Vani Hills
  - 4) Satpuda Mountain range
- ५७) खालीलपैकी कोणती भीमा नदीची उपनदी नाही ?
- १) सीना
  - २) माण
  - ३) भामा
  - ४) तेरणा
- 57) Which of the following is not a tributary of Bhima river ?
- 1) Sina
  - 2) Man
  - 3) Bhama
  - 4) Terna
- ५८) खालीलपैकी कृष्णा नदीच्या उपनद्यांची योग्य जोडी कोणती आहे ?
- १) अर्कावती - भवानी
  - २) कोयना - प्राणहिता
  - ३) मुसी - हेमावती
  - ४) मलप्रभा - तुंगभद्रा
- 58) Which of the following is the correct pair of tributaries of river Krishna ?
- 1) Arkavati - Bhavani
  - 2) Koyana - Pranhita
  - 3) Musi - Hemavati
  - 4) Malprabha - Tungabhadra

८) भौतिक भूगोल – पर्वत, पठार, वाळवंट, किनारपट्टी, बेटे

१) योग्य जोड्या जुळवा –

शिखर, ठिकाण	उंची (मीटर)
a) मांगी-तुंगी	i) १५६७
b) त्र्यंबकेश्वर	ii) १४१६
c) सप्तशृंगी	iii) १३०४
d) साल्हेर	iv) ११००

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

१) (iv) (ii) (ii) (i)

२) (iv) (i) (ii) (iv)

३) (ii) (i) (iii) (iv)

४) (i) (ii) (iii) (iv)

1) Match the following : hE fh

Peak, Place	Height (meter)
a) Mangi-Tungi	i) 1567
b) Feri	ii) 1416
c) Saptashringi	iii) 1304
d) Salher	iv) 1100

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

1) (iv) (ii) (ii) (i)

2) (iv) (i) (ii) (iv)

3) (ii) (i) (iii) (iv)

4) (i) (ii) (iii) (iv)

२) महाराष्ट्रातील उंच शिखरे व त्यांची उंची यांच्या योग्य जोड्या लावा.

उंच शिखरे	उंची (मीटर)
अ) हरिश्चंद्रगड	I) १४३८
ब) तोरणा	II) १५६७
क) महाबळेश्वर	III) १४०४
ड) साल्हेर	IV) १४२४

पर्यायी उत्तरे :

अ ब क ड

१) IV III I II

२) III IV I II

३) II I IV III

४) I II III IV

2) Match the highest peaks in Maharashtra with their height.

Height of highest peaks (meters)

- a) Harishchandragarh I) 1438
b) Torna II) 1567
c) Mahabaleshwar III) 1404
d) Salher IV) 1424

Answer options :

	A	B	C	D
1)	IV	III	I	II
2)	III	IV	I	II
3)	II	I	IV	III
4)	I	II	III	IV

३) सह्याद्री हा ..... प्रकारचा पर्वत आहे.

- १) गट २) घडी ३) अवशिष्ट ४) ज्वालामुखी

3) Sahyadri is a ..... type of mountain.

- 1) Group 2) Fold 3) Residual 4) Volcanic

४) महाराष्ट्रातील सह्याद्री पर्वतातील शिखरांच्या उंचीनुसार कोणता उतरता क्रम बरोबर आहे ?

- १) महाबळेश्वर - हरिश्चंद्रगड - साल्हेर - सप्तश्रृंगी
२) महाबळेश्वर - साल्हेर - सप्तश्रृंगी - हरिश्चंद्रगड
३) साल्हेर - महाबळेश्वर - सप्तश्रृंगी - हरिश्चंद्रगड
४) साल्हेर - महाबळेश्वर हरिश्चंद्रगड - सप्तश्रृंगी

4) Which is the correct descending order of height of Sahyadri Mountain Peaks of Maharashtra ?

- 1) Mahabaleshwar — Harishchandragad — Salher — Saptshrungi
2) Mahabaleshwar — Salher — Saptshrungi — Harishchandragad
3) Salher — Mahabaleshwar — Saptshrungi — Harishchandragad
4) Salher — Mahabaleshwar — Harishchandragad — Saptshrungi

५) मध्य हिमालयीन रांगेतील शिखरांचा उंचीनुसार कोणता चढता क्रम योग्य आहे ?

- १) धवलगिरी - अन्नपूर्णा - मकालु - कांचनगंगा २) अन्नपूर्णा - मकालु - धवलगिरी - कांचनगंगा
३) कांचनगंगा - अन्नपूर्णा - धवलगिरी - मकालु ४) अन्नपूर्णा - धवलगिरी - मकालु - कांचनगंगा

5) In middle Himalaya, as per the height of peaks, which ascending order is correct ?

- 1) Dhavalgiri — Annapurna — Makalu — Kanchanjunga
2) Annapurna — Makalu — Dhavalgiri — Kanchanjunga
3) Kanchanjunga — Annapurna — Dhavalgiri — Makalu
4) Annapurna — Dhavalgiri — Makalu — Kanchanjunga

६) सह्याद्री पर्वताची एक शाखा सोलापूर जिल्ह्याकडे जाते. ती शाखा या नावाने ओळखली जाते.

- १) हरिश्चंद्र डोंगर २) महादेव डोंगर
३) सातमाळा डोंगर ४) बाळेश्वर डोंगर

6) A branch of the Sahyadri Mountain range leads to Solapur district which is known as

- 1) Harischandra Dongar 2) Mahadev Dongar
3) Satmala Dongar 4) Baleshwar Dongar

- ७) भीमा आणि कृष्णा नदीचे खोरे खालीलपैकी कोणत्या डोंगरांमुळे वेगवेगळी झालेली आहेत ?
१) सातमाळा - अजिंठा
२) हरिश्चंद्र - बालाघाट
३) शंभू - महादेव
४) सातपुडा - गाविलगड
- 7) Bhima and Krishna river valleys are separated by which of the following mountains?
1) Satmala - Ajantha
2) Harishchandra - Balaghat
3) Shambhu - Mahadev
4) Satpuda - Gavilgad
- ८) खालीलपैकी कोणत्या पर्वत रांगा / टेकड्या गोदावरी नदी करतात ?
a) महादेव डोंगर   b) सातमाळा डोंगर   c) बालाघाट डोंगर   d) अजंटा डोंगर
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त (a) आणि (d)   २) फक्त (b)   ३) फक्त (c)   ४) फक्त (a)
- 8) Which of the following mountain ranges/hills separate Godavari river basin and Bheema river basin from each other ?
a) Mahadev Hills   b) Satmala Hills   c) Balaghat Hills   d) Ajanta Hills
Answer options :
1) Only (a) and (d)   2) Only (b)   3) Only (c)   4) Only (a)
- ९) सह्याद्रीची रांग सरळ रेषेत नसून अनेक ठिकाणी ती वक्राकार झालेली आहे कारण
१) सह्याद्रीतून उगम पावणाऱ्या कोकणातील नद्यांनी उगमापाशी केलेल्या शीर्षवर्ती खननामुळे ती वक्राकार झालेली आहे.
२) सह्याद्रीतून उगम पावणाऱ्या कोकणातील नद्यांच्या पार्श्ववर्ती खननामुळे ती वक्राकार झालेली आहे.
३) सह्याद्रीतून उगम पावणाऱ्या कोकणातील नद्यांच्या तळाच्या खननामुळे ती वक्राकार झालेली आहे.
४) सह्याद्रीतून पडणाऱ्या मुसळधार पर्जन्यामुळे सह्याद्रीची झीज होऊन ती वक्राकार झालेली आहे.
- 9) The Sahyadri range is not straight but at many places it is curved, because
1) The Sahyadri range is curved at many places because of the headward erosion of the Konkan rivers originating in Sahyadri
2) The Sahyadri range is curved at many places because of the lateral erosion of the Konkan rivers originating in Sahyadri
3) The Sahyadri range is curved at many places because of the downward erosion of the Konkan rivers originating in Sahyadri
4) Due to heavy rainfall the Sahyadri range is heavily eroded and hence it is curved
- १०) रायलसीमा पठाराचे स्थान ..... येथे आहे?
१) कर्नाटक पठाराच्या उत्तरेला   २) कर्नाटक पठाराच्या पश्चिमेला
३) कर्नाटक पठाराच्या दक्षिणेला   ४) कर्नाटक पठाराच्या पूर्वेला
- 10) Railseema Plateau is located in ..... region.
1) North of Karnataka Plateau   2) West of Karnataka Plateau
3) South of Karnataka Plateau   4) East of Karnataka Plateau
- ११) दख्खनचे पठार बेसॉल्ट व ग्रॅनाईट खडकांनी बनलेले आहे, कारण
अ) या ठिकाणी जास्त उष्णता आहे.   ब) ज्वालामुखी प्रक्रिया
क) भूकंप क्षेत्र   ड) समुद्र सानिध्य
पर्यायी उत्तरे :
१) ब आणि क   २) फक्त ब   ३) अ आणि ड   ४) फक्त क

- 11) The Deccan Plateau is composed of basalt and granite rock, because
A) High temperature of this region   B) Volcanic process
C) Earthquake region   D) Near the sea

Answer options :

- 1) B and C   2) Only B   3) A and D   4) Only C

- १२) खालीलपैकी कोणते बेट नाही ?

- अ) सालसेत   ब) खांदेरी   क) उंदेरी   ड) साल्हेर

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त ब बरोबर आहे   २) फक्त अ आणि ब बरोबर आहेत
३) फक्त ड बरोबर आहे   ४) फक्त क आणि ड बरोबर आहेत

- 12) Which of the following is not an island ?

- A) Salsette   B) Khanderi   C) Under   D) Salher

Answer options :

- 1) Only B is correct   2) Only A and B are correct
3) Only D is correct   4) Only C and D are correct

- १३) खालील विधानांचा विचार करा :

- a) सह्याद्री पर्वत व अरबी समुद्र यांच्या दरम्यान असलेल्या लांबट चिंचोळ्या सखल भागाला कोकण असे म्हणतात.
b) महाराष्ट्राच्या पश्चिमेला व अरबी समुद्राला लागून असलेल्या सह्याद्री पर्वताचा प्रस्तरभंग/भ्रंश होऊन कोकण किनारपट्टी तयार झाली.
c) कोकण किनारपट्टीची दक्षिणोत्तर लांबी ७०० कि.मी. पेक्षा जास्त आहे.
d) कोकणचे भौगोलिक क्षेत्रफळ ३०००० चौ.कि.मी. पेक्षा जास्त आहे.
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) फक्त   २) (a) आणि (b) फक्त   ३) (a), (b) आणि (c)   ४) वरील सर्व

- 13) Consider the following statements :

- a) Konkan is a long stretch of lowland that lies between the Sahyadri mountain and the Arabian Sea.
b) The Konkan coast was formed by the fault of Sahyadri mountain in the West of Maharashtra and adjacent to the Arabian Sea.
c) The South-north length of Konkan coastline is more than 700 kms.
d) The geographical area of Konkan is more than 30000 km².

Which of the statement/s given above is/are correct ?

- 1) (a) only   2) (a) and (b) only   3) (a), (b) and (c)   4) All of the above

- १४) खालीलपैकी महाराष्ट्राच्या कोणत्या जिल्ह्यात गाविलगड टेकड्यांचे स्थान आहे ?

- a) ठाणे   b) अमरावती   c) कोल्हापूर   d) बीड

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (d)   २) (a) आणि (b)   ३) (c) आणि (d)   ४) फक्त (b)

- 14) Gavilgad hills are located in which of the following district/s of Maharashtra ?

- a) Thane   b) Amaravati   c) Kolhapur   d) Beed

Answer options :

- 1) Only (d)   2) (a) and (b)   3) (c) and (d)   4) Only (b)

- १५) सह्याद्रीच्या पूर्वेकडील उताराचा भाग कोणत्या नावाने ओळखला जातो ?
१) घाटमाथा २) कोकण ३) मावळ ४) मराठवाडा
- 15) By which name is the part of the eastern slope of Sahyadri known as ?
1) Ghatmatha 2) Konkan 3) Maval 4) Marathwada

९) वने आणि वनस्पती, परिस्थितिकी, पर्यावरण

- १) भारतात सामाजिक वनीकरण कार्यक्रम ..... मध्ये सुरु झाला.
१) १९५० २) १९६० ३) १९६५ ४) १९७०
- 1) In India, Social Forestry Programme began in .....
1) 1950 2) 1960 3) 1965 4) 1970
- २) चॅम्पियन आणि सेठ यांच्या वर्गीकरणानुसार महाराष्ट्र राज्यात जंगलाचे किती प्रमुख प्रकार आहेत ?
१) ६ २) ५ ३) ४ ४) ३
- 2) As per the Champion and Seth's classification, how many major types are present in Maharashtra?
1) 6 2) 5 3) 4 4) 3

- ३) महाराष्ट्रातील वनांचे प्रकार व त्या प्रदेशातील वार्षिक पर्जन्यमान यांच्या योग्य जोड्या लावा.

वनांचे प्रकार	वार्षिक पर्जन्यमान
अ) उष्णकटीबंधीय सदाहरीत वने	I) २०० ते २५० से. मी.
ब) उष्णकटीबंधीय निमसदाहरीत वने	II) ३५० ते ४०० से.मी.
क) उष्णकटीबंधीय आर्द्र पानझडी वने	III) २५० ते ३०० से.मी.
ड) उप उष्णकटीबंधीय सदाहरीत वने	IV) १२५ ते २०० से.मी.

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	III	I	IV	II
२)	III	I	II	IV
३)	II	I	III	IV
४)	IV	III	I	II

- 3) Match the correct pairs of types of Forest and Annual rainfall of that region in Maharashtra.

Types of Forest	Annual Rainfall
A) Tropical evergreen forest	I) 200 to 250 cms
B) Tropical semi-evergreen forest	II) 350 to 400 cms
C) Tropical wet deciduous forest	III) 250 to 300 cms
D) Sub-Tropical evergreen forest	IV) 125 to 200 cms

Answer Options :

	A	B	C	D
1)	III	I	IV	II
2)	III	I	II	IV
3)	II	I	III	IV
4)	IV	III	I	II

- ४) २०१६-१७ च्या आकडेवारीनुसार महाराष्ट्रातील आदिवासी जिल्ह्यातील अतिघनदाट वनाच्छादनाचे प्रमाणानुसार जिल्ह्यांचा उतरता क्रम ओळखा.
- १) गडचिरोली, गोंदिया, नांदेड, चंद्रपूर
२) चंद्रपूर, नांदेड, गोंदिया, गडचिरोली
३) गोंदिया, नांदेड, चंद्रपूर, गडचिरोली
४) गडचिरोली, चंद्रपूर, गोंदिया, नांदेड
- 4) According to 2016-17 data, arrange the Tribal districts of Maharashtra in descending order in terms of area under very dense forest cover.
- 1) Gadchiroli, Gondia, Nanded, Chandrapur
2) Chandrapur, Nanded, Gondia, Gadchiroli
3) Gondia, Nanded, Chandrapur, Gadchiroli
4) Gadchiroli, Chandrapur, Gondia, Nanded
- ५) भौगोलिक क्षेत्रफळाच्यादृष्टीने भारतातील जीवावरण आरक्षित स्थळे चढत्या क्रमाने लावा.
- १) निलगिरी, नंदादेवी, सुंदरबन, मानारचे आखात
२) नंदादेवी, निलगिरी, सुंदरबन, मानारचे आखात
३) मानारचे आखात, नंदादेवी, निलगिरी, सुंदरबन
४) सुंदरबन, निलगिरी, नंदादेवी, मानारचे आखात
- 5) Arrange the biosphere reserve sites in India in ascending order according to geographical area.
- 1) Nilgiri, Nanda Devi, Sunderban, Gulf of Mannar
2) Nanda Devi, Nilgiri, Sunderban, Gulf of Mannar
3) Gulf of Mannar, Nanda Devi, Nilgiri, Sunderban
4) Sunderban, Nilgiri, Nanda Devi, Gulf of Mannar
- ६) १९७२ चा वन्यजीव संरक्षण कायदा संपूर्ण देशात लागू करण्यात आला पण खालीलपैकी कोणत्या राज्याने तो स्वीकारला नव्हता ?
- १) केरळ
२) महाराष्ट्र
३) जम्मू-काश्मीर
४) मध्य प्रदेश
- 6) The Wildlife Protection Act of 1972 was implemented throughout the country but which of the following States did not accept it ?
- 1) Kerala
2) Maharashtra
3) Jammu-Kashmir
4) Madhya Pradesh
- ७) दक्षिणी उष्णकटिबंधीय आर्द्र सदाहरित जंगले ..... मध्ये आढळतात.
- a) महाराष्ट्र
b) कर्नाटक
c) केरळ
d) अंदमान
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (a), (b) आणि (c)
२) (a), (b), (c) आणि (d)
३) फक्त (c)
४) फक्त (d)
- 7) Southern Tropical Wet Evergreen forests are found in .....
- a) Maharashtra
b) Karnataka
c) Kerala
d) Andamans
- Answer options :**
- 1) (a), (b) and (c)
2) (a), (b), (c) and (d)
3) Only (c)
4) Only (d)
- ८) भारतातील प्रमुख लाकूड-उत्पादक वनस्पतींमध्ये हे समाविष्ट आहे:
- १) अक्रोड
२) देवदार
३) पांढरा विलो
४) वरील सर्व
- 8) The principal timber-yielding plants of India include :
- 1) Walnut
2) Deodar
3) White willow
4) All of the above

- ९) ..... वृक्ष, ज्याला सामान्यतः भारतीय आबनूस असेही म्हणतात, ज्याची पाने भारतातील पारंपारिक सिगारेट बीडी (बिडी) तयार करण्यासाठी वापरली जातात.
- १) अर्जुन   २) तेंदू   ३) बाबुल   ४) खैर
- 9) ..... tree, commonly also called Indian ebony, the leaves of which are used in the manufacture of beedis (bidis), the traditional cigarette of India.
- 1) Arjuna   2) Tendu   3) Babul   4) Khair
- १०) Dipterocarpus, Kayea आणि Mesua प्रजाती हे..... वन प्रकाराचे घटक आहेत.
- १) उष्णकटिबंधीय ओले सदाहरित   २) आर्द्र पर्णपाती
३) अल्पाइन स्क्रब   ४) काटा
- 10) The Dipterocarpus, Kayea and Mesua species are the components of ..... forest type.
- 1) Tropical Wet Evergreen   2) Moist Deciduous
3) Alpine Scrub   4) Thorn
- ११) कोरड्या अल्पाइन स्क्रब फॉरेस्टमध्ये ..... समाविष्ट आहे.
- १) बटू झुडूपांसह झिरोफाइटिक निर्मिती   २) बटू झुडूपांसह मेसोफिटिक निर्मिती
३) उंच झुडूपांसह झिरोफिटिक निर्मिती   ४) उंच झुडूपांसह मेसोफिटिक निर्मिती
- 11) Dry Alpine Scrub forest consists of .....
- 1) xerophytic formation with dwarf shrubs   2) mesophytic formation with dwarf shrubs
3) xerophytic formation with tall shrubs   4) mesophytic formation with tall shrubs
- १२) खाजण वनांच्या बाबतीत खालीलपैकी कोणती विधाने सत्य आहेत ?
- a) ही वने भरती-ओहोटीच्या पाण्याच्या पातळी दरम्यान असतात.
b) या वनांतील झाडांना 'सुंदरी' असे म्हणतात.
c) या झाडांच्या सालीपासून टॅनिंग मिळते.
d) या वनांचे संवर्धन करणे गरजेचे आहे.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (a), (b) आणि (c) फक्त   २) (b), (c) आणि (d) फक्त
३) (a), (b) आणि (d) फक्त   ४) (a), (b), (c) आणि (d)
- 12) In relation to Mangrove forest, which of the following statements are true ?
- a) This forest are found in between high tide and low tide levels.
b) The trees in this forest are called 'Sundari'.
c) Tanning is obtained from the bark of these trees.
d) There is a need of conservation of this forest.
- Answer options :**
- 1) Only (a), (b) and (c)   2) Only (b), (c) and (d)
3) Only (a), (b) and (d)   4) (a), (b), (c) and (d)
- १३) "पर्यावरण म्हणजे सजीवांच्या किंवा जीवसमूहांच्या जीवन, वाढ, विकास व मृत्यूवर परिणाम करणारी सर्व परिस्थिती, तिची कारके व त्यांचा प्रभाव होय". पर्यावरणाची ही व्याख्या कोणी केली ?
- १) विश्वकोश   २) ब्रिटानिका विश्वकोश   ३) ए. सी. टान्सले   ४) जॅकी स्मिथ

13) “Environment means the sum total of all conditions agencies and influences which affect the development, growth, life and death of an organism, species or race”, Who created this definition of environment ?

- 1) Universal Encyclopedia
3) A. C. Tansley

- 2) Britanica Encyclopedia
4) Jackie Smith

१४) योग्य जोड्या जुळवा.

जिल्हा

अभयारण्ये

अ) ठाणे

i) सागेश्वर

ब) सांगली

ii) तुंगारेश्वर

क) गडचिरोली

iii) नरनाळा

ड) अकोला

iv) चपराळा

पर्यायी उत्तरे :

१) अ - i, ब - ii, क - iii, ड - iv

२) अ - iii, ब - ii, क - i, ड - iv

३) अ - ii, ब - i, क - iv, ड - iii

४) अ - i, ब - iv, क - ii, ड - iii

14) Match the correct pairs.

Districts

Sanctuaries

A) Thane

i) Sagareshwar

B) Sangli

ii) Tungareshwar

C) Gadchiroli

iii) Narnala

D) Akola

iv) Chaparala

Answer options :

1) A—i, B—ii, C—iii, D—iv

2) A—iii, B—ii, C—i, D—iv

3) A—ii, B—i, C—iv, D—iii

4) A—i, B—iv, C—ii, D—ii

१५) राष्ट्रीय उद्याने त्यांच्या राज्याशी जुळवा :

a) बांधवगड राष्ट्रीय उद्यान

i) उत्तर प्रदेश

b) दचीगम राष्ट्रीय उद्यान

ii) पश्चिम बंगाल

c) दुधवा राष्ट्रीय उद्यान

iii) मध्य प्रदेश

d) सुंदरबन राष्ट्रीय उद्यान

iv) जम्मू आणि काश्मीर

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

१) (ii) (i) (iv) (iii)

२) (iii) (iv) (i) (ii)

३) (i) (ii) (iv) (iii)

४) (iv) (iii) (i) (ii)

15) Match the National Parks with their State :

a) Bandhavgarh National Park

i) Uttar Pradesh

b) Dachigam National Park

ii) West Bengal

c) Dudhwa National Park

iii) Madhya Pradesh

d) Sundarban National Park

iv) Jammu and Kashmir

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
2)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
3)	(i)	(ii)	(iv)	(iii)
4)	(iv)	(iii)	(i)	(ii)

- १६) भारतातील पर्यावरण संरक्षण कायदा भारताच्या राजपत्रात कोणत्या वर्षी प्रकाशित करण्यात आला ?
१) मार्च १९८६   २) मे १९७२   ३) मे १९८६   ४) नोव्हेंबर १९८६
- 16) In which year was the Environment Protection Act of India published in the Gazette of India ?
1) March 1986   2). May 1972   3) May 1986   4) November 1986
- १७) जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) ने खालीलपैकी कोणती पर्यावरण आरोग्य संघटना विकसित केली आहे ?
a) संयुक्त राष्ट्रांची अन्न आणि कृषी संघटना (FAO)   b) पर्यावरण आणि वन मंत्रालय (MOEF)
c) आरोग्य पर्यावरण लिंक इनिशिएटिव्ह (HELI)   d) जागतिक निसर्ग संवर्धन संघटना (IUCN)

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (b)   २) (a) आणि (b)   ३) फक्त (c)   ४) वरील सर्व बरोबर
- 17) Which of the following environmental health organizations has been developed by the World Health Organization (WHO) ?
a) Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)
b) The Ministry Of Environment and Forest (MOEF)
c) Health Environment Link Initiative (HELD)
d) International Union for Conservation of Nature (IUCN)

Answer options :

- 1) Only (b)   2) (a) and (b)   3) Only (c)   4) all are correct
- १८) २०१६ मध्ये सिक्कीम हे राज्य भारतातील पहिले १००% सेंद्रिय राज्य म्हणून घोषित करण्यात आले. त्यानुसार एकूण किती क्षेत्र सेंद्रिय शेती म्हणून प्रमाणित करण्यात आले ?
१) १,८०,००० एकर   २) १,७०,००० एकर   ३) १,५०,००० एकर   ४) १,९०,००० एकर
- 18) In 2016 the State of Sikkim declared as the first 100% organic State in India. How much land.is certified as organic farm ?
1) 1,80,000 acres   2) 1,70,000 acres   3) 1,50,000 acres   4) 1,90,000 acres

१९) खालील विधाने पहा :

- a) चेर्नोबिल अणुशक्ती अपघात २६ एप्रिल १९८६ रोजी झाला.
b) स्वीडनमधील शास्त्रज्ञांना १९८६ मध्ये आजूबाजूच्या पर्यावरणात किरणांचे उत्सर्जन (Radiation) झालेले समजले.
c) चेर्नोबिल प्रकल्पात ग्रॅफाइटचा उपयोग अणुभट्टी (Reactor) थंड करण्यासाठी केला जात होता.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त विधान (a) बरोबर आहे.   २) विधान (a) आणि (b) बरोबर आहेत.
३) विधान (a) आणि (c) बरोबर आहेत.   ४) विधान (a), (b) आणि (c) बरोबर आहेत.

19) Observe the following statements :

- a) Chernobyl nuclear power accident occurred on 26 April 1986.
b) The Scientists from Sweden noticed increasing radiation in the surrounding environment in 1986.
c) Graphite was used to cool reactors in Chernobyl plant.

Answer options :

- 1) Only Statement (a) is correct
2) Statement (a) and (b) are correct
3) Statement (a) and (c) are correct
4) Statement (a), (b) and (c) are correct

२०) महाराष्ट्रात सर्वात जास्त वनक्षेत्र खालीलपैकी कोणत्या वनांनी व्यापलेले आहे ?

- a) पानगळ वने
b) रुंदपर्णी वने
c) दलदलीची वने
d) काटेरी वने

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a)
२) फक्त (d)
३) (a), (b) आणि (d)
४) वरील सर्व

20) Which of the following forests occupies the largest area in Maharashtra ?

- a) Deciduous Forests
b) Broadleaf Forests
c) Swamp Forests
d) Thorn Forests

Answer options :

- 1) Only (a)
2) Only (d)
3) (a), (b) and (d)
4) All above

२१) ..... वृक्षाचे लाकूड अत्यंत मऊ असल्याने काडीपेटीतील काड्या बनवण्यासाठी त्याचा उपयोग करतात ?

- १) तेंदू
२) सागवान
३) पाईन
४) शाल्मली

21) The wood of ..... tree is very soft so it is used to make the sticks of the match box.

- 1) Tendu
2) Teak
3) Pine
4) Shalmali

२२) योग्य जोड्या लावा.

- a) ताडोबा राष्ट्रीय उद्यान
b) पंडित जवाहरलाल नेहरू राष्ट्रीय उद्यान
c) गुगामाळ राष्ट्रीय उद्यान
d) नवेगाव राष्ट्रीय उद्यान
- i) चंद्रपूर
ii) पेंच-नागपूर
iii) अमरावती
iv) गोंदिया

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a)-(iii), (b)-(ii), (c)-(i), (d)-(iv)
२) (a)-(i), (b)-(iii), (c)-(ii), (d)-(iv)
३) (a)-(i), (b)-(ii), (c)-(iii), (d)-(iv)
४) (a)-(ii), (b)-(iv), (c)-(iii), (d)-(i)

22) Match the correct pairs :

- a) Tadoba National Park
b) Pandit Jawaharlal Nehru National Park
c) Gugamal National Park
d) Navegoan National Park
- i) Chandrapur
ii) Pench-Nagpur
iii) Amravati
iv) Gondia

Answer options :

- 1) (a)-(iii), (b)-(ii), (c)-(i), (d)-(iv)
2) (a)-(i), (b)-(iii), (c)-(ii), (d)-(iv)
3) (a)-(i), (b)-(ii), (c)-(iii), (d)-(iv)
4) (a)-(ii), (b)-(iv), (c)-(iii), (d)-(i)

उत्तरे

(२) भारताचा भूगोल (महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या अभ्यासासह)

६) पर्जन्यमान - महापूर, दुष्काळ, सिंचन व्यवस्था

१-३	२-२	३-२	४-३	५-२	६-१	७-२	८-२	९-२	१०-१
११-३	१२-३	१३-२	१४-४						

७) नद्या, सरोवरे धरणे, जलसिंचन आणि प्रकल्प

१-२	२-४	३-३	४-४	५-२	६-१	७-४	८-१	९-३	१०-१
११-४	१२-१	१३-१	१४-२	१५-४	१६-२	१७-४	१८-३	१९-३	२०-३
२१-१	२२-१	२३-४	२४-४	२५-१	२६-२	२७-२	२८-३	२९-३	३०-२
३१-३	३२-१	३३-४	३४-४	३५-४	३६-३	३७-१	३८-४	३९-४	४०-३
४१-१	४२-१	४३-४	४४-३	४५-१	४६-४	४७-३	४८-१	४९-४	५०-३
५१-४	५२-१	५३-३	५४-४	५५-३	५६-१	५७-४	५८-४		

८) भौतिक भूगोल - पर्वत, पठार, वाळवंट, किनारपट्टी, बेटे

१-१	२-२	३-४	४-४	५-४	६-२	७-३	८-३	९-१	१०-४
११-२	१२-३	१३-४	१४-४	१५-३					

९) वने आणि वनस्पती, परिस्थितिकी, पर्यावरण

१-१	२-१	३-१	४-४	५-१	६-३	७-२	८-४	९-२	१०-१
११-१	१२-४	१३-१	१४-३	१५-२	१६-३	१७-३	१८-४	१९-४	२०-१
२१-४	२२-३								